

Csom István

sakkozó, edző (Sátoraljaújhely, 1940. június 2.)

Kisgyermekkorom első meghatározó élménye a sakkal való megismerkedés volt. Édesapám, aki erős amatőr játékos hírében állt, sátoraljaújhelyi szerény otthonunkban gyakorta mérkőzött partnereivel. Kiságyamból ki-kiszökve álmélkodva figyeltem a felnőttek éjszakába nyúló vetélkedéseit. Aztán édesapám révén én is megtanultam a játékszabályokat, és kezdtem érteni, miként lehet foglyul ejteni, azaz mattolni az ellenfél királyát.

1949-ben családnk felköltözött Budapestre. Az általánost az I. kerületben, az Attila utcai iskolában fejeztem be, majd a Petőfi Sándor Gimnáziumban érettségiztem. Eleven, mozgékony testalkatomnál fogva minden sportra fogékony voltam. Első számú kedvencem, a foci és a sakk egyidejűleg jól kiegészít-

tették egymást – a Puskás Öcsi vezette világverő labdarúgócsapat ekkor élte fénykorát. Tanulmányaim miatt azonban választani kellett, és a foci háttérbe szorult.

A téri sakkozás akkortájt sokak kedvelt időtöltése volt. Lakásunkhoz közel, a Városmajorban is pezsgő sakkélet alakult ki. Természetesen rögvést én is besoroltam a küzdő felek közé. Az árnyas fák alatt, a padokon játszva tanultam meg, hogy a küzdőképesség és a feszültségek elviselése elengedhetetlen feltétele a sikernek.

Időközben engem is – ahogy mondani szokták – felfedeztek. Egy lelkes sakkbarátunk, Pelei Lajos a VTSK (a BSE elődje) éljátékosának, Koródy Keresztélynek a figyelmébe ajánlott. És így az NB I-es csapat klubnapjainak rendszeres látogatója, majd hamarosan igazolt játékosá lettem. Alapvető minőségi változást jelentett a sakkot magas szinten űző közeggel való érintkezés. A Koródy Keresztély és Réthy Pál mesterektől kapott ismeretek egész sakkozói szemléletem alapjául szolgáltak. Az eredmények sem maradtak el. 1956-ban a Petőfi Gimnázium színeiben csapattagként, majd 1958-ban egyénileg középiskolás bajnok lettem.

Mozgásigényem, a sporthoz való vonzódásom változatlan maradt. Érettségi után a Testnevelési Főiskolára felvételiztem, sikertelenül. A következő évben újra próbálkoztam, de helyhiányra hivatkozva ismét elutasítottak. Mondhatnám, szerencsémre, mert ha felvesznek, sakkozói pályámnak bizonyára befellegzett volna.

Édesanyám súlyosbodó betegsége, majd 1961-ben bekövetkezett halála alapos változást hozott életkörülményeimben. Édesapám újra megnősült, és életem párjára rátalálva, jegyesemmel, Olerínyi Gabriellával házasságra léptem én is.

Ekkor már a Fővárosi Tanács alkalmazásában hivatalnokoskodtam. Érdekes módon e zúrós időszakban a sakkozásom eredményes volt, versenyről versenyre magasabb minősítést szerezve stabil NB I-es játékosá erősödtem. Mentorem, Réthy Pali bácsi biztatása („Pista, te leszel a következő magyar bajnok”) azért még sokára valósult meg.

Mivel a sakk csak a legjobbaknak jelentett biztos egzisztenciát, 1962-ben fájó szívvel búcsút vettem nevelő egyesületemtől. Elfogadtam a Külker SC megkeresését, beiratkoztam a Közgazdasági Egyetem esti tagozatára, és a NIKEX Nehézipari Külkereskedelmi Vállalat dolgozója lettem. A változtatás sakkbeli előremenetelemet nem hátráltatta, sőt. 1963-ban a Tipográfia–Nyugati Vasutas vegyes mesterverseny első helyezettjeként kiérdemeltem a mesteri címet, kiharcoltam a magyar bajnokság döntőjében való részvétel jogát, és tagja lettem a főiskolai vb-n szereplő magyar válogatottnak.

Ezen eredmények után csábító ajánlatot kaptam a Budapesti Spartacus SC bajnoki címre aspiráló sakkszakszaktályától. Sorsdöntő választás elé kerültem. Egy biztos polgári foglalkozás és hobbiszinten való sakkozgatás, vagy kizárólagosan a sakkozás, a versenyzés legyen kenyérkereső foglalkozásom? Nem kellett sokat gondolkodnom, a sakkvarázs már foglyul ejtett. Bízom a tehetségemben. Vonzott a sport tisztasága, az, hogy a teljesítmény mérhető, és az érvényesülés tisztességes versengés eredménye.

1963. szeptember 1-jén leigazoltam a Budapesti Spartacus SC-hez, és a Híradástechnika KTSZ alkalmazottja lettem. Sakkozói karrierem innentől kezdve nyomon követhető. 28 évig álltam egyesületem szolgálatában, versenyzői sikereimet a Spartacus színeiben értem el.

Kiemelkedő eredményeim:

Csapat:

191-szeres válogatott, kilencszeres olimpikon, olimpiai bajnok (1978 Buenos Aires), 3 olimpiai ezüstérem (1970 Siegen, 1972 Szkopje, 1980 Málta). Vb 2. hely (1985 Luzern), 3 Eb-ezüst (1970 Kapfenberg, 1977 Moszkva, 1980 Skara) és 2 Eb-bronz (1973 Bath, 1983 Plovdiv).

A Bp. Spartacus tagjaként, majd éltáblásaként kilencszeres magyar bajnok (1964–86 között), BEK-győztes (1980–82 ciklus).

Egyéni:

Magyar bajnok 1972, magyar bajnokság 1–3. hely 1973, 2. hely 1976.

Vb-zónaverseny 1. hely (Pula 1975)

21 nemzetközi versenyen egyedüli vagy holtverseny első hely.

A rendszerváltoztatás a szövetkezeti mozgalom alapjait is megrengette. 1991-ben a működésképtelen sakkszakszaktálytól távozni kényszerültem. Debreceni, kecskeméti, hajdúszoboszlói kitérők után 1997-től a paksi Atomerőmű SE-nél találtam otthonra, ahol jelenleg is játékos edzőként tevékenykedem. A dinamikusan fejlődő sakkcsapat – a legutóbbi csapatbajnokság bronzérmese – az utánpótlás-nevelés területén is kiemelkedő eredményeket ért el. Ifjúsági csapatunk az idén októberben ünnepelte 11. bajnoki címét. Edzői munkásságom révén én is hozzájárultam a sikereihez.

Visszatekintve az elmúlt hetven évre, köszönöm a jó sorsomnak, hogy erre az útra vezérelt. Nemcsak hazám képviselőjének felemelő érzésére, a sikerekre, utazásaimra gondolok, hanem a sakk jellemformáló és letisztult gondolkodásra készítő hatására is. Ma már tudom, hogy a sakk tanítóm volt, életem hűségese útítársa.

Kozma Imre

lelkész (Győrzámoly, 1940. június 4.)

Jövönk a jól-lét (A jólét kudarcából a jól-lét örömébe)

Manapság a legtöbbször hallott szavak: válság, krízis. Nyomukban a kétségbeesés kísértete jár. Megkérdeztük-e magunktól, honnan jutottunk idáig? Foglalkozunk-e azzal, hogyan tovább? A honnan – a jólét illúziójaként írható le. A hová – a jól-lét valós igényével határozható meg.

A jólét: kedvező, gondtalan anyagi helyzetet jelent.

A jól-lét: életminőséget jelez, testi, szellemi, lelki, közösségi jó közérzetet.

A krízis a technikai civilizáció kudarcra, amely a dologi javakra hagyatkozik, és mesterséges javakkal csábít.

A megoldás a kultúra világába utal bennünket, ahol ajándékképpen egymásra találhatunk, és emberi életre juthatunk.

Válságok közepette élünk

Európai uniós csatlakozásunk előtt egy uniós szakember tartott tájékoztatót. Előadásának címe: Jövönk a jólét! Akkor nagy kísértések közepette éltünk. Megbabonázott bennünket a jólét ígérete. Csábító volt számunkra a nyugati jóléti államokhoz csatlakozás gondolata. Számomra már akkor kijózanító volt az a tény, hogy az előadó a jólét elérhetőségére vonatkozó kérdésekre nem tudott választ adni.

A materialista életeszmény, amely a javak birtoklásában vélte biztonságát megteremteni, a válság hatására összeomlott. A folyamatos fejlődésbe vetett

hit is tévedésnek bizonyult. A gazdaság állandó növekedésének erőtétése zsákutcába vitt. Ezek után hiú ábránd a kiutat errefelé keresni.

A liberális jelszavakkal ellentétben a piac sem jó szabályozó. Általában csak akkor „lép”, amikor veszélyeztetve látja a hasznot.

Egész életfelfogásunk felülvizsgálandó. Szakítani kell azzal a

tévhitel, hogy a fejlődés a javak halmozott előállítására és az önmérséklet nélküli fogyasztásra. Az okok mélyén erkölcsi baj rejtőzködik, mert eközben nem akarjuk felismerni, hogy a természet erőinek és a másik embernek a kizsákmányolása fenyegető veszély az egész emberiségére.

Reménykedhetünk, mert van kiút

A válság új utat nyithat a keresztyén gondolkodás számára. Komolyan kell venni és kiemelni azokat az értékeket, amelyeket Jézus nem a gazdasági javakban mutatott meg nekünk.

Riadozunk a szegénységtől, mint valami elviselhetetlen rossztól, miközben Jézus szegénységben élt s követendő életformaként mutatta be, a felesleget pedig veszélyforrásnak tekintette. Ezt akkor kezdjük érteni, ha belátjuk, hogy a szegény igazsága nem helyettesíthető a nyomorban élő igazságtalanságával.

Szegény az, aki adottságai mozgósításával, emberi erőfeszítései eredményeképpen az emberhez méltó élet feltételeit megteremteni képes.

A nyomor kilátástalan, céltalan állapot. Az ilyen ember egyik napról a másikra él, már mindent elveszített, a kultúráját is, már semmit nem lehet tőle várni, sem elvárni (de, nem szabad magára hagyni).

A jelen helyzetben a jólét ígérete tévút, de a jól-lét szolgálata, amely a mindenki számára nélkülözhetetlen testi, szellemi, lelki, közösségi jó közérzet elnyerésére irányul, kötelező.

A jézusi gondolkodás szerint – Ő azért jött, hogy az embereknek nem jobb, hanem több, teljesebb élete legyen –, a legfőbb jó nem az önmegvalósítás, hanem az emberek szolgálata.

Az Evangélium tanítását ismerve, nem kis együgyűség kell ahhoz, hogy valaki a megoldást a technikai fejlődéstől, pénzügyi rendelkezésektől vagy politikai rendszerváltozásoktól várja.

Emberek életminősége, jól-léte ott javul, ahol az emberek, megkülönböztetetten orvosok, tanárok, papok, politikusok, tekintettel a négy sarkalatos kérdéskörre, Jézus szívjóságát gyakorolják.

Kozma Anna

Nagy Anna

színművész (Budapest, 1940. június 6.)

„Tehetségesnek lenni nem elég, az engedelmetek is kell hozzá, ugye, barátaim?”
(Jászai Mari)

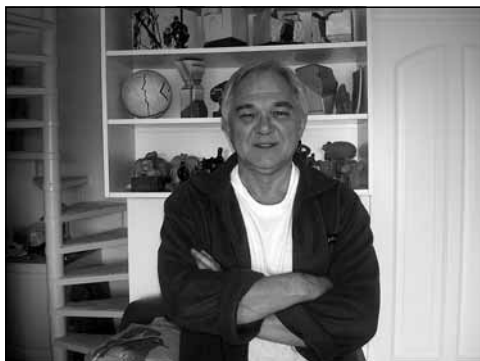

Bertolt Brecht: *Kaukázusi krétakőr*
Gruse szerepében, Szabó Ibolyával
és Gerbár Tiborral (Debrecen, 1963)

Nagy Anna

Lőrincz Győző

keramikus (Budapest, 1940. június 23.)

Budapesten születtem, itt élek és hosszabb ideig sehol sem éltem mást. A terézvárosi Benczúr utcában volt egy kisebb klinika, ahol világra jöttem, amit anyám elbeszéléséből tudok. A keresztelőm és az anyakönyvezésem is a hatodik kerületben történt, amiről édesanyámnak szintén volt egy története. A keresztlevelemben ugyanis az van beírva, hogy a nevem Lőrincz Viktor. Anyám azt mesélte, hogy az elöljáróságon, ahogy akkor hívták a hivatalt, azt magyarázták neki, hogy az idegenes hangzású Viktor névnek van egy jó magyar megfelelője, és úgy rémlik, mintha még az is elhangzott volna, hogy ez a név oroszos. Talán ettől kissé megszeppenhetek a szüleim, mindenesetre engem Győző néven anyakönyveztek. Ez persze akkor engem nem érintett mélyen.

Apai részről székelyföldi kézművesek az őseim, Lőrincz Dénes nagyapám például bőrszmesterséget folytatott, úgy is mondhatnám, varga volt. Anyám családját úgy hívtuk: a Szabó család, elsősorban azért, mert anyai nagyapám Szabó István névre hallgatott. Anyámék heten voltak testvérek, nagypapa két feleségét temette el, és én már a harmadik asszonyt ismertem,

a sukorói nagymamát. Aki istenien tudott főzni és sütni, és én az ő házi süteményeit nagyon szerettem, amikor náluk voltam, lelkesen segédkeztem is az apró dolgokban, amiket el tudtam végezni, pedig édesapám, Lőrincz Béla kiváló cukrászmester volt. Szabó nagymamától tanultam meg vasalni, zoknit stoppolni és fiú létemre hímezni is.

Apám 1946-ban jött haza az amerikai hadifogságból, mert az ő és a mi szerencsénkire mint idősebb korosztályt a háború vége felé hívták be katonának, és a hadosztályával már a nyugati határ felé indultak el. Ausztriában megszöktek, és Németországban bölcs előrelátással az amerikaiaknak adták meg magukat, ahonnan szerencsésen hazajutott a családjához.

Budapest ostromát a Nyugati pályaudvar közeli lakásunkban éltük át, főleg az óvóhelyen, mert ezt a környéket is erősen bombázták, a mai napig is a fülemben van a légiriadó alkalmából megszólaló szirénák félelmetes hangja. Kisgyerekként nem volt bennünk annyi félelem, mint a körülöttünk lévő felnőttekben, mert nem tudtuk még felfogni, mekkora a veszély. Egyszer nagyon kikaptunk anyukámtól, mert egy légiriadó alkalmával fellopóztunk a Bajnok utcai ház udvarára, ahová egy német Messerschmitt és egy szovjet Stuka vadászgép légi harcának töltényhüvelyei is bepotyogtak, ugyanis a csata riasztóan alacsony repülésben történt. Az angol Liberátorok bombázó rajainak hangja is mindig megreszketette a levegőt, amit a gyomrunkban is szinte éreztünk. A Szondi utcában jártunk egyszer, amikor megszólaltak a szirénák. Szabó nagyapáékhoz,

akik a Szív utcában laktak, indultunk egy kis élelemért, de a légi veszély miatt beszaladtunk egy ház kapualjába. Nemsokára hatalmas robbanás, csattanások hallatszottak, éreztük a légnyomást, és egy idő múlva, amikor elmúlt a légitámadás és a felnőttek kimerészkedtek az utcára, még mindig gomolygott a füst és a por. Néhány házzal odébb rombolt a bomba, és amikor másokkal együtt mi is odamentünk, láttuk a pusztulást. Egy háromemeletes ház félig összedőlve, szinte kettéhasítva úgy, hogy láthatóvá váltak a belső falak és födémcsomók, még egy rózsaszínre és sárgára festett szobafalra is emlékszem, ahol egy második emeleti falmaradványon egy zongora lógott. Az egész olyan volt, mint egy szurrealista kép.

A háború után következő években mi is tapasztaltuk a keserves változásokat. A koalíciós évek után megtörtént a polgári demokratikus értékek utolsó megmaradt nyomainak a felszámolása. Elkezdődött Magyarország szovjet érdekek szerinti átformálása. Mint volt ellenséges nemzetet, minden téren a szovjet kommunista ideológiát sulykolták az emberek, a fiatalok és az idősebbek meggyőzésére, hogy az új rend jobb, igazságosabb, fejlettebb és szebb jövőt ígér a dolgozó népnek. A gerincek, a jellemeik megtörése, megtiprása nemcsak az ideológiával, hanem a szovjet mintára kiépült hatalmi erőszakszervezetek közreműködésével történt. A „csengőfrászos” időszak lényegében Sztálin haláláig tartott.

Egyszer egy nyáron Balatonszepezden, az unokatestvéreméknél éjszaka egy óra körül a gyerekszobában zajokra riadtunk. Két vagy három civil ruhás, az egyik bőrkabátban, kutatta át a házat, mint később kiderült, a nagybátyám barátját keresték, akit később az ÁVO börtönébe vittek. Politikai

összeesküvéssel vádolták, először halálra ítélték, később életfogytiglant kaptott, ötvenhatban szabadult ki. A feleségétől hallottuk, hogy iszonyúan megkínózták, amit sohasem hevert ki (az elmondott kínzásokat nem részletezem). A mai napig bennem van a kép, amire akkor éjszaka fölébredtem. Az egyik civil ruhás az ágyam mellett állt, a bal kezében elemlámpával világított körbe a szobába, a jobb keze a fejemhez közel, revolvert tartott. Akkor a nagybátyámat vitték el kihallgatásra, másnap délután került haza. Szegény nagyon megverték, az arca tele vér-aláfutással, a szája kétszeresére feldagadva. Csak arról faggatták, hol van a barátja, amiről akkor neki sem volt tudomása. Amikor minket, gyerekeket meglátott, még mindig könnyben úszó szemmel csak annyit mondott, tudjátok, leestem a lépcsőn.

Apám cukrászdáját 1951-ben államosították. Ahol oly sokat dolgozott a hazatérése után, és aminek a fejlesztésére nagyon sokat ráfordított, onnan egy nap alatt kiparancsolták. A cukrászda családi vállalkozás volt, apám, anyám és a nagynéném dolgoztak az üzletben, egy segéddel és egy kézilánnyal.

Tisztességesen dolgozni a szüleimtől tanultam meg. Az ő példájuk és magatartásuk volt számomra az iránymutató. Az államosítás után apám a hatodik kerületi vendéglátó-ipari vállalatnál dolgozott mint cukrász, nyugdíjazásáig, anyám a Csepel Művek egyik büféjébe járt dolgozni nyugdíjba meneteléig. Mindketten hajnalban keltek.

Talentumokat mindkettejüktől örökölttem. Apámnak jó zenei érzéke volt, szépen énekelt és autodidaktaként harmonikázott, gitározott, volt egy olasz mandolinja. Gyerekkorunkban a családi ünnepeken és összejöveteleken jókat énekeltünk, apám zenei kíséretével. Apám a mesterségét is magas szinten

gyakorolta, emlékszem, egyszer egy cukrászversenyen díjat nyert egy munkájával, amire igen büszke volt az egész família. Kiválóan mintázott, persze csak marcipánból. Anyám nagyon szép volt, ő is szép hanggal rendelkezett, de Szabó nagypapa hallani sem akart róla, hogy énekelni tanuljon, mert szegények voltak. Az ő jóvoltukból viszont a bátyám és én néhány évig tanultunk zongorázni és angolul.

A gyerekkorom olvasásélményei meghatározóak voltak számomra. Apám szerette a könyveket, és igen tisztes könyvtára volt. Magyar és európai klasszikusok, Tolnai világlexikona sorozat, a nagyon szeretett Jules Verne-, vagy ahogy akkor írták, Verne Gyula-könyvek, Cooper és May Károly történetei és sok más kitűnő olvasmány a klasszikus meséktől Rejtő Jenőig. Sokat és örömmel olvastam, és a könyvek mindig karbantartották a lelkem. Örülök annak, hogy abban a fogékony és érzékeny koromban nem volt televíziózás és bulvársajtó, hanem olvastunk, sportoltunk, kirándulni jártunk és sokat játszottunk. A kreatív játékaikkal, mint például a csapágyas roller készítése, repülőmodellelés, hajómodellelés, sokféle anyaggal való bánásmódot és a szerszámok használatát is megtanultuk.

Az általános iskolában, ahová jártam, több kiváló tanárom volt, akikre hálás szívvel emlékszem vissza. Lángnéni nagyszerűen megtanította az írás-olvasást, a felsőbb osztályokban pedig tanárom és osztályfőnököm volt Szabó Magda, akit imádtunk, Szobotka Tibor, Sikota Győző és Jáki tanár úr, a matematika és fizika szakos. Sok értéket kaptam tőlük. Szegények, ők akkor tulajdonképpen büntetőtáborban voltak nálunk, mert nem voltak a rendszer feltétlen és odaadó hívei. Nekünk viszont, kis vadócoknak, egy igényesebb,

magasabb szintű szellemiséget prezentáltak a tanítási óráik alkalmával. Pedig igazán eleven kis csibészek voltunk, így visszagondolva jó párszor megkeseríthettük őket a szertelenségünkkel.

Kiváló tanárim sora folytatódott a Művészeti Gimnáziumban, ahová rajztanárom, Rovátkai tanár úr javaslatára mentem el felvételizni, addig ugyanis az Építőipari Technikumba, építésznek készültem. Meglepetésemre fölvettek, és ott kinyílt előttem egy új világ, megismerkedhettem a képzőművészet csodáival, és feltárult egy alkotópálya lehetőség. A külső élet minden nyomorúságát feledtették a művészeti tanulmányaim. A gimnáziumi évek alatt kaptam azt a művészeti ismeretanyagot és gyakorlati jártasságot, amivel felkészülhettem a főiskolára. Az Iparművészeti Főiskolára Borsos Miklós vett föl, aki akkor a díszítőszobrász tanszék vezetője volt. Sajnos 1961-ben politikai okok miatt eltávolították, néhány más kitűnő művésztanárral együtt. A tanszék megszűntével mint szobrásznövendéknek lehetőségem nyílt átmenni a Képzőművészeti Főiskolára, hogy ott folytassam a tanulmányaimat. Csoporttársam, Szöllősy Enikő átment, én maradtam az Iparművészeti Főiskolán, és ott diplomáztam a kerámia tanszakon 1964-ben. Mesterem a nagyszerű művész, a kiváló Csekovszky Árpád volt.

Kétévi általános iskolai rajztanítás után, 1968-tól 2007-ig tanítottam a volt középiskolámban, a mai Budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola kerámia szakán. A „kisképzőben” voltam művésztanár, szakosztályvezető, művészeti igazgatóhelyettes, igazgató, közben két évig meghívott tanárként tanítottam az Iparművészeti Főiskolán.

Tizenöt éve művészetoktatási szakértőként részt veszek a tantervi fejlesztőmunkában, írok, lektorálok,

pedagógiai programokat véleményeztek és vizsgáztatok. Részt vettem a Művészeti Szakközépiskolák Szövetsége megalapításában, amelynek néhány évig alelnöke voltam.

Mióta diplomáztam, önálló alkotóművészeti tevékenységet folytatok. Számos egyéni kiállításom volt, és részt vettem több mint száz csoportos kiállításon itthon és külföldön.

Alkotópályámon sok segítséget adott, hogy ösztöndíjasként részt vehettem a siklói kerámiaszimpozionokon és a Kecskeméti Nemzetközi Kerámiastúdió munkájában.

Barta János

történész (Budapest, 1940. június 27.)

Kortársaim között bizonyára lesznek szép számmal olyanok, akik beszámolójukban az elmúlt hetven év változatosságához, mozgalmasságához, fordulataihoz illő változatos, mozgalmas, fordulatos életpályáról tudnak beszámolni. Én nem tartozom ezek közé. Az elmúlt évszázad nagy viharait családi tragédia nélkül tudtam (tudtuk) átvészelni, de nem tartoztam (tartoztunk) a sors különös kegyeltjei közé sem. Munkahelyem is egyetlenegy volt (a korábban Kossuth Lajosról elnevezett, mára nevét vesztő Debreceni Egyetem). A visszatekintésben így sem a panasznak, sem az önelégültségnek nem juthat hely. Szüleimmel és öcsémmel túléltek a sokak számára tragédiával járó második világháborút,

pedig a Zsigmond király útján, közvetlen közelünkben legalább három bérházat ért megsemmisítő bombatalálat. Szüleink megtanítottak arra, hogy hogyan kell észrevétlen maradni abban a korban, amikor egy rosszkor elmondott viccért éveket lehetett kapni. Az előrelátó kettős nevelés hatására megszokhattam, hogy mit szabad mondani otthon vagy a szűkebb ismerősi körben (ebben a mércét az udvariasság és az erkölcsi normák jelentették), s mit kell mondani az iskolában (ahol más követelmények voltak). Így aztán nem találtam kivetnivalót abban, hogy az elemi iskola harmadik osztályában a hároméves tervről, a negyedikben a Rajk-perről írtunk dolgozatot, és abba is beletörődtem, hogy a fényes kilátások ellenére alig jut kenyér az asztalra. Az iskolában egyébként nem remekeltem, de rengeteget olvastam, egyre inkább a történelmi tárgyú munkák felé fordulva.

Édesapámat (Barta János, 1901–1988), a Pázmány Péter (majd Eötvös Loránd) Tudományegyetem oktatóját 1951-ben a debreceni egyetemre nevezték ki a magyar irodalom professzorának. (A tőle való megkülönböztetésül használok tudományos közleményeimből az ifj. jelzöt.) Egy évvel utóbb – sok más, a „lejárás” vállaló kolléga családjával ellentétben – Debrecenbe költöztünk. Itt fejeztem be az általános iskolát, végeztem el a gimnáziumot, és faltam tovább

a könyveket. A múlt iránti érdeklődésemet nem tudta lelohasztani a tankönyvek egyhangú osztályharcos felfogása sem. A történelmet választottam egyik egyetemi szakomnak is, másiknak pedig – hála annak, hogy 1956-ban Debrecenben újra megindulhattak a „nyugati nyelvi” szakok – az angolt. Akkor – a külföldjárás mélypontján – ebben kínálkozott az egyetlen lehetőség arra, hogy valamely idegen nyelvet túrhetően megtanuljam. Valódi angol embert így is csak negyedéves koromban hallottam először, de az angol szakon mégis felejthetetlen élményt nyújtottak Ország László professzor órái. A történelem szakon pedig az első tanévben (1958–59) még oktatott az a Szabó István professzor, akit ugyan kizártak a tudományos akadémiáról, a vulgáris szemlélet bírálatától azonban nem tudták eltiltani. Magam a diploma megszerzése után, 1963-ban válhattam az egyetem oktatójává. Szerepet játszott ebben angol szakom, egy tipikusan angol (középkori) témájú szakdolgozat, valamint egy eredményes tudományos diákköri dolgozat, amelyek megerősítették első (és sokáig mellettem álló) tanszékvezetőm, Tokody Gyula (docens, majd professzor) meggyőződését, hogy Magyarországon is lehet egyetemes történelmet művelni, s ennek meglevevítésében maga is bábáskodhat.

Egyetemi oktatói pályafutásom 46 éve alatt valóban majdnem kizárólag egyetemes történelmet adtam elő, kutatómunkámban azonban egyre közelebb kerültem a magyar történelemhez. Az angliai kutatások lehetetlenségét belátva Tokody professzor előbb egy tervezett, Közép- és Kelet-Európát kutató műhelyben talált számomra feladatot (a kora újkori Poroszországot juttatva nekem), majd mégis beletörődött abba, hogy olyan témát kutassak, amelynek van magyar történelmi vonatkozása. Ebben pedig a gazdaság- és társadalomtörténet került előtérbe, lehetőséget nyújtva a kelet-közép-európai összehasonlításra. Szabó István professzor előadásainak két féléves hallgatása aligha jogosítana fel arra, hogy tanítványának nevezzem magamat, így meg kell elégednem a tanítványok tanítványa (mintegy Szabó István-unoka) hivatalosnak aligha tekinthető szókapcsolattal. De erre is büszke vagyok. A tudományban mesteremnek egyébként Szabó István egyik legutolsó tanítványát, Orosz Istvánt (2004 óta akadémikus) tekintem, aki nélkül bizony a szakmában nem sokra jutottam volna. Az egyetemen voltam tanszékvezető, intézetigazgató, dékánhelyettes, megbízott dékán, viseltem kisebb szakszervezeti és diákköri tisztségeket, nem voltam viszont párttag, s pártonkívüliséget 1990 után is igyekeztem megőrizni. Ezért is lehettem 1990–1998 között két cikluson át a Hajdú-Bihar megyei választási bizottság elnöke.

Az egyetemi előrelépést, a professzori kinevezést tudományos munkával lehet kiérdemelni. A hallgatók közül azonban ennek értékét csak kevesen tudják felmérni. Mint tanárember saját eredményességemet inkább oktatói munkám elfogadásából próbálom megítélni. Abból, hogy hányan jönnek hozzám szakdolgozni, doktorálni, hallgatói vagy doktori ügyekben segítséget kérni. Ahhoz, hogy eredményesnek érezzem magam – egyetemi tevékenységemen túl – sokban hozzájárultak ismeretterjesztő könyveim is. Ezeket bizonyára többen olvassák, mint tudományos célzatú társadalom- és gazdaságtörténelmi munkáimat. Csak remélhetem, hogy néhány fiatalban éppúgy fel tudják ébreszteni a történelem iránti érdeklődést, mint az általam olvasott könyvek tették velem ötven-hatvan évvel ezelőtt.

Bonta Jenő

Inkey Alice

fotóművész (Budapest, 1940. június 28.)

Egy szép nyári délután alsógödi kertünkben kedves olvasmányomba merülve, édesapám közeledtére figyeltem fel.

– Na, Cilike, eldöntötted már, hogy hol fogsz továbbtanulni?

Napok óta bosszantottak ezzel a kérdéssel.

Tinennégy évesen mit érdekel, hogy mit fogok dolgozni? Remélem, semmit. Mit kell úgy sietni!!!

– Na, mi szeretnél lenni? Divatfotós, portréfotós, riporter? Lehetnél bűnügyi fotós is – mondta, amikor meglátta a kezemben a ponyvairodalom egyik régi gyöngyszemét.

Apámban (Inkey Tibor fotóművész) fel sem merült, hogy más szakma is van a világon, amivel a lánya foglalkozhatna.

A bűnügyi fotós mint lehetőség szöveget ütött a fejembe. Ezt apám azonnal észrevette, mert így folytatta:

– Jó, akkor mégy portréfotósna a Práter utcába!

Ezennel el is döntötte, körülbelül húsz perc alatt, további életem folyását.

Fotóstanuló lettem a Fényszövnél.

A Fényképész Szövetkezetben, Tamásy Sándor fotóművész mellett tanultam a portréfotózást, a tanműhelyünket (labor-retus) Perger József vezette. Mai napig nagy szeretetet érezek irántuk.

Angelo mester művészettörténeti előadásokat tartott.

Tanárunk volt az iskolában Sevcsik Jenő bácsi is, akinek a könyveiből tanult az egész szakma.

Észrevétlenül kezdtem megszeretni a fotózást. Néhány év múlva apám szólott, hogy megüresedett egy hely a fotóosztályon a filmgyárban, lehetnék én is standfotós, mint ő.

1960-ban beléptem a Magyar Filmgyártó Vállalathoz, és úgy megszerettem az ottani munkát, hogy harminc évig ott is maradtam. A Fényszövnben tettem az első lépéseket, de a szakmát a filmgyárban tanultam meg.

Első filmem a *Mici néni két élete* volt, Mamcserov Frigyes rendezte, Hegyi Barna fényképezte. S a színészek! Kiss Manyi, Mezey Mária, Somogyi Nusi, Fónay Márta, Páger Antal.

Aztán Illés Gyuri bácsival forgattam egymás után kilenc játékfilmet. Így elmondhatom, hogy én is a tanítványa voltam.

Dolgozhattam Makk Károllyal, Ránódy Lászlóval, Bacsó Péterrel és Fábri Zoltánnal. Több filmjük reklámanyagát fényképeztem. Azután további filmrendezőkkel. Így az évek során 54 játékfilm és körülbelül ugyanennyi tv-film fotóit készíthettem el. Nagy tudású, megszállott filmesekkel dolgozhattam együtt. S a hatvanas évek színészeivel, akik mára már legendás nevek.

Csak néhányat hadd említsek: Ruttkay Éva, Latinovits Zoltán, Mezey Mária, Dajka Margit, Darvas Iván, Sinkovits Imre, Pécsi Sándor. S a fiatalok: Torday Teri, Pécsi Ildikó, Halász Judit, Venczel Vera, Bujtor István, Udvaros Dorottya, Básti Juli.

Mára sok minden megváltozott.

Már nem ismerem a most végzett színésznövendékeket, csak azt a néhányat, akiket a televízió mutat. Azt sem tudom, milyen filmeket forgatnak. Egy gyönyörű szakma szűnt meg egyik napról a másikra.

Nemcsak nekem, hanem sok korombéli fotográfusnak is. Akik már

Fábry Zoltán filmrendező
(Inkey Alice fotója)

nem akarják megismerni (esetleg anyagi okokból sem tehetik) a digitális fotózás lehetőségeit. Aki ötven éven át elismert fotográfus volt, kezdje előlről a pályát? Vegyen számítógépet, menjen tanfolyamra, vásároljon laptopot, és tanulja meg újra a szakmát?

Nem mindenki képes rá. Én sem.

Kiállításokra dolgozom hagyományos technikával, filmre – negatívra.

Előfordul, hogy egy-egy színész megkeres, hogy csináljak olyan „alízós” fotót! Róla vagy a lányáról.

Nagy szerencsém van, hogy a fotózás mellett van még egy hobbim, ami az utóbbi években felerősödött: az írás.

Első könyvem, az *Alsógödi Amarcord*, önéletírás az ötvenes évekről.

Most filmgyári emlékeimet próbálom összeszedni, rendezőkről, színészekről, kollégákról. Sok-sok fotóval.

Ui.: „A színész nem ember, hanem színész” – mondták viccesen a szakmában. Én nagyon szeretem őket, és boldog voltam, ha fotózhattam pillanataikat. Akár filmben, akár „civilben”.

Inkey Alice